

81
BG

FACTS

Европейска агенция за безопасност и здраве при работа

ISSN 1830-7523

Оценката на риска — ключът към здравословни работни места

Защо е необходима оценка на риска?

На всеки няколко минути в ЕС умират хора заради трудови злополуки. Освен това всяка година стотици хиляди работници получават наранявания при работа; други ползват отпуск по болест, за да се справят със стреса, претоварването с работа, мускулно-скелетните смущения или други заболявания, свързани с работната среда. И освен цената им в човешко изражение за работниците и техните семейства, злополуките и заболяванията водят до намаляване на ресурсите на системите на здравеопазване и спадане на производителността на предприятията.

Оценката на риска е основата за успешно управление на безопасните и здравословни условия на труд и ключът към намаляване на трудовите злополуки и професионалните болести. Ако оценката на риска се извършва правилно, тя може да подобри безопасността и здравето на работното място, а оттам и цялостната производителност на предприятието.

Какво представлява оценката на риска?

Оценката на риска е процесът на извършване на оценка на рисковете за безопасността и здравето на работниците, произтичащи от работната среда. Тя представлява систематична проверка на всички аспекти на работата, която включва:

- възможности за причиняване на нараняване или увреждане;
- възможности за отстраняване на опасностите;
- ефективно или планирано въвеждане на превантивни или предпазни мерки с цел контрол на риска (1).

На работодателите е възложено общото задължение да гарантират безопасността и здравето на работниците във всички аспекти на работата и да извършват оценка на риска. Рамковата директива на ЕС (2) подчертава важната роля на оценката на риска и определя основните разпоредби, които трябва да се спазват от всеки работодател. Държавите-членки обаче имат право да въвеждат по-строги разпоредби за защита на работниците (вж. законодателството във вашата страна) (3).

Как се извършва оценка на рисковете?

За повечето търговски дейности ясният подход от пет стъпки (4) за оценка на риска следва да даде добри резултати. Съществуват и други методи, които са също толкова ефикасни, особено при по-сложни рискове и обстоятелства.

Подход от пет стъпки за оценка на риска

Стъпка 1. Определяне на опасностите и на застрашените лица

Запомнете: опасност може да представлява всеки фактор — материали, оборудване, методи на работа или практики, — който може да причини увреждане.

Няколко съвета, които ще ви помогнат да набележите по-значителните опасности:

- обходете работното място, като търсите фактори, които могат да причинят увреждане;
- консултирайте се с работещите и/или техните представители относно проблемите, които са срещнали;
- обърнете внимание на дългосрочните опасности за здравето, като високи нива на шум или излагане на вредни вещества, както и на по-сложните или не толкова очевидни рискове от рода на психологически рискови фактори и рискови фактори, свързани с организацията на работата;
- запознайте се с документацията за трудовите злополуки и здравословните проблеми в предприятието;
- потърсете информация от други източници, например:
  - ръководства с инструкции или данни от производители и доставчици;
  - уебсайтове за безопасни и здравословни условия на труд;
  - национални органи, професионални сдружения или професионални съюзи;
  - нормативни актове и технически стандарти.

По отношение на всяка опасност е важно да се знае кой може да бъде наранен; това ще спомогне за определянето на най-добрия начин за управление на риска. Това не означава, че трябва да се прави поименен списък на лицата, а по-скоро да се определят застрашените групи лица, например „лица, работещи в складовото помещение“ или „преминаващи в района лица“. Персоналът по чистотата, доставчици/клиенти и външни лица могат също да бъдат застрашени.

Специално внимание трябва да се обърне на проблемите на пола (5) и на групите работещи, които могат да бъдат изложени на повишен риск или да имат по-специални изисквания (вж. карето). Във всеки случай е важно да се определи начинът, по който те могат да бъдат засегнати, т.е. какъв вид нараняване или здравословен проблем може да възникне.

(1) *Guidance on risk assessment at work*, Люксембург: Служба за официални публикации на Европейските общности, 1996 г.

(2) Директива 89/391/ЕИО на Съвета от 12 юни 1989 г. за въвеждане на мерки за насърчаване подобряването на безопасността и здравето на работниците на работното място.

(3) България: <http://osha.europa.eu/topics/riskassessment>

(4) Дори ако във вашата страна процесът на оценка на риска е разделен на повече или по-малко стъпки и дори ако някои от гореописаните пет стъпки се различават, ръководните принципи се запазват.

(5) Factsheet 43: Including gender issues in risk assessment: <http://osha.europa.eu/publications/factsheets>

Работещи, които могат да бъдат изложени на по-голям риск

- Работещи с увреждания
- Работници мигранти
- Млади и възрастни работещи
- Бременни жени и кърмачки
- Необучен или неопитен персонал
- Работници по поддръжката
- Работещи с проблеми на имунната система
- Работещи с влошено здравословно състояние, като бронхит, например
- Работещи, приемащи лекарства, които могат да повишат тяхната уязвимост към увреждания

Стъпка 2. Оценка на рисковете и тяхното подреждане по степен на важност

Запомнете: рискът представлява по-голяма или по-малка вероятност дадено лице да получи увреждане поради опасност.

Следващата стъпка е да се оцени рискът, произтичащ от отделните опасности. Това може да се направи, като се вземе под внимание:

- степен на вероятност дадена опасност да причини увреждане;
- сериозност на увреждането;
- честота (и брой) на работниците, изложени на тази опасност.

За много от опасностите и дейностите на работното място може да е достатъчен опростен процес, основан на преценка, която не изисква специализирани умения или сложни техники. Това включва дейности с ниска степен на опасност или работни места, където рисковете са добре познати и вече определени и където съществуват налични средства за контрол. Това вероятно се отнася за повечето предприятия (главно за малките и средни предприятия — МСП). Впоследствие рисковете следва да бъдат степенувани по важност и разгледани в същия ред.

Стъпка 3. Решение за предприемане на превантивни действия

Следващата стъпка е да се реши как да се отстранят или контролират рисковете. На този етап трябва да се вземе предвид:

- възможно ли е отстраняването на риска;
- в случай на невъзможност — начини за контролиране на рисковете, така че да не застрашават безопасността и здравето на лицата, изложени на тези рискове.

При извършване на дейности за превенция и контрол на рисковете, трябва да се вземат предвид следните основни принципи на превенция:

- избягване на рисковете;
- замяна на опасните рискове с по-безопасни;
- борба с източниците на рискове;
- прилагане на колективни вместо на индивидуални предпазни мерки (например контрол на излагането на дим чрез локална димоотводна вентилация, а не чрез лични респиратори);
- адаптиране към техническия прогрес и към промените в информацията;

- търсене на начини за подобряване на нивото на защита.

Стъпка 4. Предприемане на действия

Следващата стъпка е да се приложат превантивни и защитни мерки. В този процес е важно да се включат както работниците, така и техните представители.

Ефективното изпълнение включва разработването на план, в който се определят:

- мерките, които ще бъдат приложени;
- лицата, които осъществяват мерките, видовете мерки и срокове;
- краен срок за извършване.

Важно е да бъде определена важността на всяка дейност по отстраняване или предпазване от рискове.

Стъпка 5. Контрол и преглед

Не трябва да се пренебрегва и извършването на редовни проверки, които да гарантират, че превантивните и защитните мерки действат или че са били изпълнени, както и набелязване на нови проблеми.

Прегледите на оценката на риска трябва да се извършват редовно в зависимост от естеството на рисковете, степента на вероятност за промяна на трудовата дейност или поради изводите, направени в резултат на разследване на злополука или непосредствена опасност ⁽⁶⁾. Оценката на риска не е еднократна дейност, която се извършва веднъж завинаги.

Документиране на оценката

Оценката на риска трябва да бъде документирана. Подобна документация може да се използва като основа за:

- информация, която да се предаде на заинтересованите лица;
- мониторинг за извършване на оценка за въвеждането на необходимите мерки;
- предоставяне на доказателства на надзорните органи;
- преразглеждане при промяна на обстоятелствата.

Препоръчва се да бъдат документиран следните характеристики:

- име и длъжност на лицето/лицата, извършили проверката;
- набелязаните опасности и рискове;
- групи работници, които са изложени на определени рискове;
- необходимите предпазни мерки;
- подробности за въведените мерки, включващи име на отговорното лице и дата;
- подробности за извършване на последващ мониторинг и преглед с дати и участващи лица;
- подробности за участието на работниците и на техните представители в процеса на оценка на риска.

Допълнителна информация

Настоящата фактологична справка се издава в подкрепа на европейската кампания за оценка на риска 2008—2009 г. Други фактологични справки от тези серии и повече информация относно оценката на риска може да намерите на адрес: <http://osha.europa.eu/topics/riskassessment>. Посоченият източник се разработва и актуализира постоянно.

⁽⁶⁾ Потенциално опасната ситуация е непредвидено събитие, което не е довело до нараняване, заболяване или увреждане, но е могло да доведе до такива резултати.

Европейска агенция за безопасност и здраве при работа

Gran Vía, 33, E-48009 Bilbao

Тел. (+ 34) 94 479 43 60, Факс (+ 34) 94 479 43 83

E-mail: information@osha.europa.eu

